

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра філософії, права та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Олександр Чорний

(підпис)

(прізвище та ініціали)

29 серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ

Освітня програма «ФІЛОСОФІЯ»

Третій рівень вищої освіти

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри: Права, філософії та політології

Протокол № 1 від 29 серпня 2025 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософських наук, Чорний О.О.

Мова навчання українська.

Мета навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Сучасні теорії пізнання» сформувати у здобувачів вищої освіти доктора філософії систему знань, умінь і навичок філософсько-наукового аналізу процесів і явищ незалежно від того, в якій галузі вони будуть працювати. Ґрунтовне пізнання проблем науки, навчання здобувачів основним філософським теоріям і методам пізнання і наукового аналізу. Знання методологічної та філософської теорії науки допоможе молодим ученим легко включатися у професійну діяльність, втілювати наукові знання у практичну площину, сприятиме розвитку раціонального творчого мислення.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	-
Кількість годин:	90	-
- лекції	16	-
- практичні / семінарські	14	-
- лабораторні		-
- індивідуальні завдання		-
- самостійна робота	60	-

Статус навчальної дисципліни _____ нормативна _____
(нормативна / вільного вибору)

Передумови для вивчення дисципліни

Для результативного опанування знаннями, вміннями, навичками при вивченні даної дисципліни здобувач освіти повинен мати базові знання з філософських дисциплін в яких розглядалися теоретико-методологічні аспекти філософського аналізу сучасних теорій пізнання, зокрема курс філософія.

Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у здобувачів наступних компетентностей:

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

СК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

СК3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

СК6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері філософії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких програмних результатів навчання:

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі освіти повинні:

знати:

- основний теоретичний зміст філософських концепцій пізнання;
- філософські методи наукового пізнання;
- сучасні наукові теорії пізнання;
- процеси формування і розвитку наукових концепцій;
- філософські основи мотивації і стимулювання розвитку сучасних наукових знань;
- філософську сутність процесу глобалізації науки.

вміти:

- робити цілісний виклад основних проблем філософії на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення;
- використовувати здатність до абстрактного мислення, під час аналізу та синтезу здобутих знань;
- приймати обґрунтовані рішення, планувати і здійснювати комплексні дослідження на сучасному рівні з використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в області історії і філософії науки;
- критично аналізувати та оцінювати сучасні наукові досягнення при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних областях;
- пропагувати власні наукові дослідження і здобутки для участі в науковій кооперації (міжгалузевій, міжнародній тощо);
- аналізувати методології та методи наукових досліджень і їх ідейно-філософське підґрунття.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Пізнання та його історико-філософський розвиток.												
Тема 1. Предмет і ключові філософські концепції пізнання.	6	1				5						
Тема 2. Виникнення науки (міфологічне знання, натурфілософське пізнання в давній Греції).	6	1				5						
Тема 3. Методологія наукового пізнання та філософія.	7	1	1			5						
Тема 4. Філософське тлумачення становлення та розвитку науки.	6	1	1			4						
Разом за змістовим модулем 1	25	4	2			19						
Змістовий модуль 2. Філософська система наукових досліджень.												
Тема 5. Наука як система знань та сфери її впливу.	7	1	1			5						
Тема 6. Основи методології науково-дослідної діяльності.	7	1	1			5						
Тема 7. Основні методи наукових досліджень та їх філософська характеристика.	7	1	1			5						
Тема 8. Філософські концепції науки.	6	1	1			4						
Тема 9. Розвиток класичної науки.	5	1				4						
Разом за змістовим модулем 2	32	5	4			23						
Змістовий модуль 3. Філософський динамізм наукового розвитку.												
Тема 10. Конституювання некласичної науки.	7	1	1			5						

Тема 11. Постнекласична парадигма науки.	7	1	1			5						
Тема 12. Специфіка наукових відкриттів та роль філософських методів.	6	1	1			4						
Тема 13. Динаміка наукового знання.	6	1				5						
Тема 14. Наукові традиції та наукові революції.	7	1	1			5						
Разом за змістовим модулем 3	33	5	4			24						
Усього годин	90	14	10			66						

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: Лекційні та практичні (семінарські) заняття, виконання здобувачами модульних контрольних робіт, написання здобувачами рефератів та есе.

Підсумковий контроль: складання здобувачами підсумкового екзамену.

Розподіл балів за темами:

Поточне оцінювання та самостійна робота										Підсумковий екзамен	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	25	100
Бали	5	6	5	6	5	6	5	6	5		
Змістовий модуль 3											
Тема	T10	T11	T12	T13	T14						
Бали	5	6	5	5	5						

Критерії оцінювання результатів навчання

В основу оцінки знань здобувачів з курсу «Сучасні теорії пізнання» покладені такі якісні характеристики:

- широта й глибина знань в обсязі навчальної програми;
- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість і аргументованість відповідей, точність визначень;
- самостійність і конструктивізм мислення.

Рівень знань здобувачів під час екзамену оцінюється на:

“Відмінно, А – 90-100 балів” виставляється за умов, які задовольняють зазначені вимоги. Здобувач повинен правильно відповісти на три теоретичні запитання. За своєю формою відмінна відповідь повинна бути повною та логічною, матеріал викладатися чітко.

“Дуже добре, В – 83-89 балів; Добре, С - 75-82 бали” виставляється за умови, коли здобувач дає повні правильні відповіді на три питання, при цьому допускає неповне висвітлення одного з питань, або при дачі правильних, але недостатньо повних відповідей на три питання.

„Задовільно, Д – 68-74 бали; Достатньо, Е – 60-67 балів” виставляється за умови, коли здобувач дає відповідь на два питання, або недостатньо висвітлює три теоретичні питання та допускає помилки.

„Незадовільно, FХ – 35-59 балів; F – 1-34 бали” виставляється в тих випадках, коли відповідь не задовольняє оціночних критеріїв або за рівнем повноти виявляється нижче вимог прийнятого мінімуму знань.

Здобувачам вищої освіти доктора філософії курс «Сучасні теорії пізнання» допоможе упорядкувати в своєму науковому дослідженні головне та другорядне, систематизувати отримані знання, оволодіти різноманітною інформацією, з котрою вони зустрічаються в процесі навчання і на практиці. Крім цього, знання курсу «Сучасні теорії пізнання» додає впевненості у власних судженнях.

Зараз філософський аналіз сучасних теорій пізнання є динамічною дисципліною зі своєю аргументованістю.

Вивчення курсу «Сучасні теорії пізнання» аспірантами передбачає засвоєння ними філософських основ наукового мислення, яке виробила і нагромадила передова філософська думка протягом майже трьохтисячного розвитку.

Критерієм оцінювання результатів навчання здобувача може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Пороговий рівень оцінки може визначатись за допомогою якісних критеріїв чотирирівневої шкали оцінювання (низький, середній, достатній, високий) результатів навчання і трансформуватись у відповідну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	

60 – 67	Е		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Індивідуальні завдання

1. Охарактеризуйте фундаментальні основи наукового пізнання.
2. Як на вашу думку функціонує наукове пізнання.
3. Проаналізуйте історичний розвиток і роль науки в житті суспільства.
4. Які визначальні риси наукового дослідження.
5. Надайте філософську аргументацію зв'язків науки та освіти.
6. Аргументуйте особливість наукових досліджень.
7. Роль рефлексії в буденному та науковому пізнанні.
8. Філософський дискурс та наукове пізнання.
9. Роль духовності в пізнанні.
10. Соціокультурний феномен морально-етичних цінностей в пізнанні.
11. Соціальні інститути та їх вплив на процеси пізнання.
12. Пізнавальна діяльність людини в буденному житті.
13. Особливості людського пізнання в науці і техніці.
14. Філософський аналіз норм в науковому пізнанні.
15. Філософське обґрунтування наукової картини світу та її роль в пізнанні.
16. Специфіка стилю наукового мислення людини.
17. Роль ідеалізації в буденному та науковому пізнанні.
18. Динаміка розвитку буденного та наукового пізнання.
19. Охарактеризуйте єдність і різницю в буденному та науковому пізнанні.
20. Наукове пізнання та його філософська система.
21. Філософська інтеграція наукового пізнання.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Порівняльна характеристика буденного та наукового світоглядів.
2. Мета і завдання наукового пізнання.
3. Історія розвитку антропологічного пізнання та його зв'язок з філософією.
4. Соціальна інтеграція та роль в ній наукового пізнання.
5. Проблема наукового пізнання соціальних процесів.
6. Роль діалектики в пізнанні.
7. Роль логіки в буденному та науковому пізнанні.
8. Роль емпірії в пізнанні.
9. Раціоналізм в буденному та науковому пізнанні.
10. Роль сенсуалізму в буденному та науковому пізнанні.
11. Діалектичне питання позитиву і негативу наукового прогресу.
12. Прагматизм в науковому пізнанні.
13. Пізнавальне ставлення людини до світу та його природа.
14. Аргументуйте роль гносеології в науці.

15. Проведіть філософський аналіз структури пізнання.
16. Обґрунтуйте доцільність пошуку істини у процесі пізнання.
17. Наведіть приклад філософських концепцій істини.
18. Проаналізуйте філософські теорії омани в процесі пізнання.
19. Обґрунтуйте спрямованість фальсифікації в буденному пізнанні.
20. Надайте характерні ознаки волюнтаризму в пізнанні.
21. Охарактеризуйте абсолютну і відносну істини.
22. Теоретичний та емпіричний рівні в науковому пізнанні.
23. Роль метафізики в пізнанні.
24. Світогляд людини та його вплив на пізнання.
25. Обґрунтуйте межі пізнавальних можливостей людини.

Матеріально-технічне забезпечення

Комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення для роботи на платформах: ZOOM, MOODLE та інших (за бажанням і згодою здобувачів).

Рекомендовані інформаційні джерела

Література

1. Богачов А. Герменевтичний підхід у філософії / Філософська думка. № 5. К., 2013. С. 41–50.
2. Бровдій В.М. Еволюційне вчення: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2013. 336 с.
3. Вакерич М.М., П.В. Вайда, Гасинець Я.С., Гедзур Т.І., Кресей Т.В. Теорія еволюції. Навчально-методичний посібник. Ужгород, 2023. 53с.
4. Гомля Л.М. Еволюційне вчення : навчальний посібник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Полтава: АСМІ, 2021. 136 с.
5. Добронравова І. С., Білоус І.В. , Комар О. Новітня західна філософія науки: підручник. Київ: Парапан, 2006. 216 с.
6. Дротянко Л.Г. Феномен фундаментального і прикладного знання: (Постнекласичне дослідження). Київ: Вид-во Європ. Ун-ту фінансів, менеджм., бізн. і інформ. Систем. 2013. С. 153 - 176.
7. Дротянко Л.Г. Філософія наукового пізнання: Підруч. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2014. 224с.
8. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 212 с.
9. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Філософія науки: військово-промислові інновації: навч. посібник. Київ: Університет «Україна», 2022. 192 с.
10. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни Філософські основи наукового пізнання: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра за всіма освітньо-професійними програмами всіх спеціальностей; уклад.: Зуєв В.М., Богачев Р.М., Костроміна Г.М., Новіков Б.В., Свідло Т.М., Сторожик М.І. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 154 с.
11. Мовчан С.П., Чаплигін О.К. Основи філософії науки: навч. посіб. Харків: ХНАДУ, 2016. 339 с.
12. Муратова І.А. Філософські проблеми наукового пізнання. Київ: НТУУ "КПІ", 2011. 140 с.
13. Онопрієнко В., Онопрієнко М. Історія, філософія, соціологія науки і техніки. Київ, 2014.
14. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Навч. посібник./ В. Л. Петрушенко. Львів : Вид-во Львівськ. політехніки, 2016.
15. Петрушенко В. Філософія і методологія науки. Навч. посібник. Львів, 2016.

16. Підлісний М.М., Шубін В.І. Філософія цінностей: історія і сучасність. Дніпро, 2017.
17. Практична філософія науки: збірка наук. праць Ірина Добронравова. Суми: Університетська книга, 2017. 352.
18. Пронський В. М. Філософія науки : конспект, лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів /укл.: В. М. Пронський, С.М. Комунаров. [Електронний ресурс]. Режим доступу: fsp.kpi.ua/wpcontent/.../Pronsky_lectures.doc
19. Пропедевтичний курс з філософії науки: підручник / О. Сидоренко, С. Корлюк, В. Власов, Т. Розова та ін. ; за ред. О. Сидоренка. Київ , 2017.
20. Рубанець, О.М. Філософські проблеми наукового пізнання [Електронний ресурс] / О. М. Рубанець. Університетська книга, 2013. 228 с.
21. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. - Львів.: Видавництво«Світ», - 2016.
22. Семенюк Е.П. Роль філософії в інтеграції сучасної науки / Е.П. Семенюк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Філософські науки. № 636. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009.
23. Семенюк Едуард. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. Вид. 3-тє, випр. та допов.. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
24. Сидоренко О. П. Філософія науки: курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання. Одеса: ОДАУ, 2019. –156 с.
25. Скотний В.Г. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ; Дрогобич. Коло 2013.
26. Сова А. Вчення В.І. Вернадського про біосферу та перехід, становлення її в ноосферу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 3(62)/2013. С. 47-50.
27. Сучасна філософія: основні розділи, поняття, проблеми, ідеї : Навчальний посібник / А. І. Бойко, І. П. Гудима, О. В. Кулешов, Т. О. Дроздова, В. С. Даценко, О. М. Кожем'якіна. [За ред. О. В. Кулешова]. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2017. 154 с.
28. Сучасні проблеми біоетики/ред.кол. Ю.І. Кундієв (відп.ред.). Київ: Академперіодика, 2009. 278 с.
29. Теорія еволюції (системний розвиток життя на Землі) : підручник / І. О. Огінова, О.Є. Пахомов. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2021. 540 с.
30. Федорів Л. М. Трансцендентно-іманентна природа пізнання: історико-філософський аналіз / Любомир Михайлович Федорів // Наукове пізнання : методологія та технологія. 2021. № 2 (48). С. 95-100.
31. Філософія в тестах: навч. посіб. /В.О. Чернієнко, Н. Л. Більчук, С. І. Широка, О.І. Гаплевська. - Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіа. ін.-т», 2018.- 220 с.
32. Філософія інформаційно-комунікативного суспільства: теоретикометодологічний контекст: монографія; за ред. В. Г. Воронкової. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 286 с.
33. Філософія науки :підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 255 с.
34. Філософські проблеми сучасно наукового пізнання : підручник для студентів-магістрів усіх спеціальностей і форм навчання. / Я.В. Тарароєв; О.О. Дольська; Т.М. Дишкант та ін. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2023. 350 с.
35. Філософські проблеми сучасно наукового пізнання : підручник для студентів-магістрів усіх спеціальностей і форм навчання. / Я.В. Тарароєв; О.О. Дольська;

Т.М. Дишкант та ін. – Харків: Видавець Іванченко І. С., 2023. 350 с.
36. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського
2. <https://www.filosof.com.ua/>- Публікації ін-ту філософії ім.Г.С.Сковороди НАН України
3. <https://librarv.khai.edu/>- Науково-техн. бібліотека ХАІ ім. М.Є.Жуковського
4. <https://westudents.com.ua/predmet/34-f%D1%961osof%D1%96va.html> - Бібліотека українських підручників
5. <https://stud.com.ua/filosofiva/> - Підручники для студентів онлайн